

Any XIII Núm 471
ARTA 20 de Agost de 1929

DEU I PATRIA

PREUS
Artà i co marca un any 4 pts.
A fora id 6 »
Extranger id 10 »

MOSSEN COSME BAUÇA

Sabem que a la ciutat de Felanitx, a les darreries del més d'agost, se farà un homenatge a Mn. Cosme Bauça, l'infadigable treballador que no ha deixat cap pedra sense remoure per tal d'escriure l'història completa de la seva comarca. L'homenatge consistirà en un artístic pergami que li dediquen sos amics i confreres que li entregaran a la seva casa pairal com a testimoni d'admiració i estimul en sos treballs persistents, obstinats, d'investigació històrica.

Tractant-se de Mn. Cosme amb el qual ens uneixen els vincles dolcissims d'una vella i suavíssima amistat i essent, alhora, el seu, un cas tan típic de constància verament exemplar i heròica, ens és plaent, en gran manera, adherir-nos a son homenatge. I això per aquest doble motiu: perquè ens ho reclama el cor i la justícia ens ho demana.

Són molts el qui no saben el cúmul de sacrificis que exigeixen els estudis històrics fets amb una mica de consciència; que no saben que és aficar-se valerosament entre la pols, i les tereinyines i les arnes dels arxius; per cassar notícies en les cases particulars que, molts de pics, guarden, amb gelosia estulta, els papers vells i miren l'investigador amb mirada obliqua, temerosos de que no els trega antics censals a pagar; aguantar estoicament el xàfec de burles i menyspreus dels qui se passen beatíficament la vida, vegetant, sense fer ni deixar fer. Per això, molts, tal vegada, no comprendran, així com cal, l'oportunitat, millor diríem, la necessitat i obligació d'aquest homenatge, però els qui coneixen la feina de ciclop que Mn. Cosme ha posada en la seva història de Felanitx, trobaran que el seu autor la se mereixia prou i massa aqueixa demostració de gratitud. Ell, amb sa virior de caracter, no s'arronsa ni s'arrufa davant les dificultats, i ha superades, magníficament, les montanyes, que sovint barren el pas als qui tenen la santa passió del treball. Car s'esdevé que, amb freqüència, els qui s'afanyen per Deu i per la Pàtria, noblement, desinteressadament, no tenen ningú que els estimuli i encoratgi; ningú que els sostenga en els

moments de depressió moral, i si no són d'un tremp d'acer, defalleixen i són abatuts pel tedi la tristesa, veient com s'hi fa el buit al seu entorn i que sos sacrificis són viltenguts i menyspreuats. Quantes reserves d'energia queden atrofiades en l'ociositat innoble per manca d'estimul i quants de talents que s'afollen, enterrats, perquè l'ambient els fou hostil!

El conrador và i escampa la sement. Una part cau al camí sender i és trespolejada; una altra entre espines, i el carts i romaguers l'ofeguen; una altra entre pedreny, i creix macilentia i no arriba a granar; solament espleta la que cau a terra bona. Igual succeïx amb les aptituds dels homes que, en general, només donen bon rendiment les qui se despleguen en condicions favorables. Perquè aquelles aptituds que són trepijades i esflorades per la maledicció; les qui creixen en mig de les pues verinoses de l'enveja i de la crítica paca solta o en una atmòsfera d'indiferència—com si diguessim en un terreny eixut i rocós on no hi grella cap llavor bona—casi mai donen l'esplet que prometien i teniem dret a esperar.

Els qui treballen en coses que no són remuneradores, tant com del pà, afreturen d'estimul. Tenen precisió de veure que llurs sacrificis no passen desapercebuts i constatar que els coterranis i conveïns aprecien son esforç i que en, lloc de mirar-lo amb desdeny, l'impulsen amb un gest d'aprovaçió, amb una alabansa discreta, amb un encoratjament oportú o, sensillament, no posant noses en el viary. L'indiferència i el menyspreu són com una gelada que mata en flor les més belles prometenses, són un rovell que inutilitza i fa arreconar la ploma, són un narcòtic que adorm i paralitza tota activitat fins i tot la dels treballadors més impetuosos. En canvi, l'estimul, l'encoratjment que no exclueix la crítica raonada i serena que mostra els acerts i descobreix les tares, és com el bon sol de Deu que fa créixer i expandir en mol branques l'activitat dels homes. I d'això han volgut fer els amics de Mn. Cosme: de sol benefactor.

Són, per ventura, tan nombrosos els

apassionats conscients del treball cultural que sia just mirar-lo amb displicència quan en trobam qualcun pel camí de la vida? No sovintegen més els qui dotats de aptituds més o manco eminents, enterren aqueixes aptituds, sobretot si la riquesa els proporciona un viure fàcil, i s'arrosseguen dins l'ociositat més depriment, sense l'agulló d'un ideal que desfassa la tranquila monotomia de son viure gris i sense horitzons? Dons, si és així, com desgraciadament ho és, celebrém aquesta excepció i repiquém les campanes com si hi hagués festa grossa. Car Mn. Cosme Bauça és un treballador incansable i no per necessitat pecuniària—al revés, darrera ses aficions hi ha despès una gran part de son patrimoni—sinó treballador per imperatiu de la voluntat; per exigència de son caracter que l'obliga a dur-ne sempre un parell de mogudes; per patriotisme exaltat que li fa fer els majors sacrificis. Abans que el sol tregui l'ull, en bon matí, quan encara la ciutat de Felanitx està submergida en el pelag llefiscós de la sòn, si vos escaigués passar per ca seva ja trobaríeu aquest bon obrier de la ploma assegut a la taula, rodejat de papers i llibres i, a la claror de la llàntia nocturna, adés ordenant les quatre mil cançons populars que ha recullides del poble en les estones de lleure i com a descans d'altres feines més feixugues; adés transcrivint amb mà febrosa un document manuscrit treguent-se els ulls per llegir-lo; ara escrivint un article pel periòdic o preparant un sermó de compromís, i més tard repassant els materials per la segona edició de la seva monumental història de Felanitx, treball de benedictí suficient per esgotar la constància de l'home més acorat. Puix, per treure a llum aqueixa obra magna, no hi ha aixiu que no haja regirat i escorcolat amb ulls àvids i patriòtica inquietut. Per això, d'aquí en avant, els qui vulguen orientar-se en l'història d'aquell poble hauran d'anar a aqueix far que ha encés l'acurada sollicitud de Mn. Cosme; hauran de beure a aqueixa font que ha il·luminada el nostre historiador i acostar-se a aqueix caramull ingent de dades i notícies recercades amb una diligència màxima i un amor extremat.

Sos amics i admiradors—entre els quals ens és grat de contar nos hi—amb aquest homenatge que li prepa-

ren afranquiran el poble de Felanitx del deute que havia contret amb un dels fills més il·lustres.

FELIX

Pronte anunciaré!

Miquel Roca Castell

El problema de l'energia

Es una cosa evident que el 80 p% de les indústries modernes recolzen la seva economia demunt el baix preu de l'energia disponible. Tret de les indústries de luxe i alguns altres molt especialitzades totes les demés, i sobretot les que formen el grup que es sol anomenar de gran indústria únicament es poren desenvolupar quan es disposa de energia barata. Per tant, al intentar un esquema de les possibilitats industrials nostres la primera qüestió per resoldre es la de l'obtenció de la energia a baix preu, i es aquest un problema que Artà no podrà mai envestir amb les seves úniques forces. Ja escriguerem en un altre article de aquesta sèrie, que la tendència actual de racionalitzar els negocis industrials d'una com a norma general son acoplament, que dona origen a formidables concentracions industrials cada dia de mes força i de mes poder i que es tradueixen en la economia general en una millora en els preus de cost i al mateix temps en la qualitat del producte fabricat. Ara bé, contant amb l'estat actual de l'indústria a tota Mallorca i afegint-hi el consum de energia que reportaria el seu probable descapdellament, no sembla que càpiguen dins la nostra illa més de una o dues poderoses centrals elèctriques. Naturalment, aquesta centralització que es desitjable inclou bastants problemes tècnics a resoldre i té igualment bastants inconvenients, no sols per lo que afecta al rendiment estricte de la central sino també per la distribució de la força obtinguda.

Aquest es un aspecte de la qüestió que exposam, que no es pot tractar aquí en unes notes generals. El que convé fer remarcar es de aon podem treure aquesta energia que ens es necessaria. En la utilització de forces hidràuliques no hi ha que pensar-hi a Mallorca. El rendiment dels migrats salts d'aigua aprofitables es de molt poca importància, apart de que les obres que implicaria la seva utilització ens donaria un factor de amortització que posaria el préu del kilowatt

molt per demunt del que s'obteniria en qualsevulla central tèrmica. Però, la central tèrmica a construir en el nostre cas hipotètic de aon treuria el combustible? Tenim reserves suficients o hem de pensar exclusivament en l'importació de carbó o petroli foraster? Notem que aquestes preguntes volen dir simplement si es possible una indústria mallorquina autònoma o si ha de trobar-se sempre sota la dependència del preu que tanga el combustible foraster.

Els yaciments de petroli no existeixen i els de hulla tampoc, únicament disposam de lignits, sembla que en certa abundància. Dins el terme de Artà no coneixem altres denúncies mineres que les de Son Pi, però ni aquests yaciments sensa explotar ni la qualitat del lignit extret a las conques de Lloseta i Sineu mes importants, es coneguda com era de esperar. I, hem de reconèixer que la química dels lignits dins els deu o quinze anys derrers ha fet uns progressos tan formidables que lo que abans semblava materia pobre i sensa profit es avui una deu de riquesa. Ja veurèm si tenim lleure qualche dia com son aprofitables els lignits, i entendrèm perquè les nacions avençades van devant de noltres de tal manera. Veurem que els treballs científics, el valor del quals es del tot impossible de copiar per el nostres genis comercials, son la base de tot progrés. Si no coneixem lo que es nostre no esperem poder-ho aprofitar. Indubtablement a Mallorca i dins Artà tenim persones dotades de alt sentit comercial, però en coneixem molt pocas amb un criteri industrial mitjà, i així no es extrany que haguem vist fracassar extrepitosament to d'una que s'han ficat a industrials, persones que han demostrat meneljar merevellosament els negocis que diríem de banca o els nòlits, com si la nostra situació insular els predisposas exclusivament a fer de mercaders. Però encare que siga per molta de gent nostra incomprendible, es un fet ben real que la prosperitat de un país està íntimament relacionada amb la forma com es descapdella dins ell la investigació científica. No fa gaire temps que Hoover el president dels Estats Units, el país més ric del mon, deia aquestes paraules:

"Noltres tocam ara els beneficis de les investigacions que es venen realitzant en els 600 laboratoris industrials amb que conte el nostre país, la major part dels quals no tenen quinze anys de existencia. Aquets laboratoris persegueixen sens descans les noves invencions o cerquen la manera de perfeccionar els mètodes industrials que empram".

Aquets laboratoris de que parla Hoover gasten cada any segons una

recent enquesta del "National Conference Board", més de dos cents milions de dollars, però el magnífic resultat que han tingut els americans amb tal despesa, que molts comerciants nostres calificarien de insensata es tan evident que cada any augmenten les seves consignacions i crean nous laboratoris. Per donar sols una xifra ens referirem a un ram que afecta molt directament la nostra economia agrícola: les materies alimentícies. En tan sols cinc anys les importacions de aquestes materies dels Estats Units han devallat de un 40 p% a 23 p%, i seguirà devallant mes aquest any, (entre moltes altres coses han tancat practicament les portes a les ametlles, cosa que ens tocarà una mica). En canvi la seva exportació de productes manufacturats ha pujat en cinc anys desde el 15 p% a 43 p% (1928) i segueix pujant. Tot es un simple resultat dels seus estudis per l'aprofitament de les riqueses pròpies.

El coneixement del sol i del subsol es imprescindible per a poder descapdellar un vast programa industrial, i aquest coneixement sols pot venir de l'estudi. Per tancarnos dins el temaensem lo poquíssim que s'ha fet a Mallorca sobre els lignits, que bons o dolents, és l'única font de energia pròpia utilitzable per ara. Ja hem dit que en el mon es treballa molt sobre aquest carbó per aprofitarlo, i que de fet, Alemanya, per exemple que és un país que en té en abundància en treu un rendiment enorm. Però Alemanya conta amb molts de Instituts i laboratoris dedicats exclusivament a son estudi. I, no sols estudien coses de aplicació immediata sino els problemes purament científic que comporten aquests jaciments. Fins les dades comercials son estudiades a fons. Ara mateix la "Braunkohlengesellschaft" acaba de repartir premis per valor de més de set mil marks or en un concurs que feu de mètodes per a determinar la quantitat d'aigua que contenen els lignits, una dada tan important i que no tenen en conte ni els nostres miners ni els compradors nostres de lignit. Aquests carbons, únics que tenim, seran els que ens donaran el combustible líquit que ha de accionar els nostres motors i han de ésser l'origen de la força elèctrica que emprèm, es a dir que es troben en els fonaments de la nostra indústria futura. Però, cal que els investigem, que treballlem demunt ells perquè ens mostrin el secret de la força que duen enmagatzemada i ens indiquin la forma pràctica del seu aprofitament. Sensa pujar per aquest escaló anirem sempre a palpenes.

JUSEP SUREDA BLANES

DE SON SERVERA

Quant un lleugera milloransa havia fet concebre esperances de curació, l'enfermetat d'En Lluís Ballester experimentà tal recaiguda qu'aggravant-se per moments, s'el Sacramentà; i en la matinada del dia 10 d'aquest mes morí rodetjat dels seus familiars.

Als 22 anys d'edat és sempre planyete la persona que deixa aquest món; però molt més ho és estat l'amic Ballester puix contava en moltíssimes simpaties aquí i a fora. Actualment prestava el servei militar com a soldat de cuota a n'el Retgiment Mixte d'Artilleria de Mallorca. D'ofici ferrer a n'aquest derrers anys es dedicà preferentment al automovilisme, acreditant-se de *chauffeur* molt expert i de mecanic hàbilíssim.

A n'el funerals hi arristí moltíssima gent, prova de lo ben relacionada qu'està la família del difunt, a n'aquí Deu haja acullit en son Sene.

—S'ha despedit de nosaltres el que fins ara es estat Vicari d'aquesta Parroquia D. Miquel Bonnin, el qual en el curt temps qu'ha conviscut an aqueixa vila deixa bons records de la seva actuació, especialment com a Director de la Congregació Mariana qu'avui conta amb doscents cinc congregants. Els seus desvels per fer floreixer tal Associació son ben públics i notoris.

Llamentam que les circumstancies ens privin de la companyia d'un tan zelós sacerdot que tant de bé ha sembrat dins la nostra població.

—Desde alguns dies se trobe aquí el novell Vri. D. Jusep Mayol, de San Juan, designat per ocupar la vacant que deixa el Sr. Bonnin. Desitjam li siga agradable l'estada a n'aquesta vila.

Matrimoni—Catalina Domenge Nebot (a) de Can Duay amb Francesc Ginart (a) Viuli, Sargent d'Infanteria.

==Panaderia Moderna==

DE

JUAN MATEMALES

Diariament elabora: pá, panets i pastesde totes classes.

BON SERVICI, NETEDAT I ECONOMIA

Carré del Sol, 2. Artá

REGISTRE NAIXEMENTS

JURIOL dia 31.—Magdalena Garau Ginard, filla d'En Sebastià Raull i na Maria Angela Çenra.

AGOST dia 3.—Bàrbara Cursach Gili, filla d'En Miquel de S. Fortesa i na Bàrbara, de S. Servera. —Dia 5. Juan Ginard Juan, fill de Ramón i

FÀBRICA DE FIDEUS

i tota classe de pastes alimentícies

d'En

NICOLAU CARRIO DALMAU

Carré de Palma, n.º 48

Preus sens competència

Bàrbara. —Dia 9. Francesc Torres Massanet, fill de Bartomeu Papaíó de S. Coll i Juanaina.

MATRIMONIS

JURIOL dia 25.—En Francesc Crespi Cánaves de Sanselles amb Na Catalina Flaquer Amorós, Mangola.

AGOST dia 1.—En Pere Fuster Fuster, Rauxé amb Na Francisca Picó Picó, Rotxeta. Tots fadrins.

MORTS

AGOST dia 12.—Gabriel Casellas Canyellas, Xeroy, parvul, bronquitis aguda. —Margalida Cursach Esteve, Barraca de 72 anys, casada, d'apoplegia.

DE CA NOSTRA

METEOROLOGIA—No se pot dir que passem un estiu calorós, els dies frescals han dominat i segeixen encara en sa major part. Després de les fortes plujes dels dies 8 i 9, se nota més fresca a les vetlades i hem teugut uns dies de molt de xaloc.

ESTAT SANITARI—No se pot dir que hi hagi cap epidemia, alguns casos aïllats de febres que tenen la tendència a desepareixer, i algunes diarrees tan propies de l'estiu es lo únic que pot cridar l'atenció, i es ben poc gracies a Deu

LES PASSADES FESTES.—La costum de passar els dies de la Mare de Deu i S. Roc vora el mar, se conserva amb tot el seu caracter a la nostra vila; el poble quedà buit, les concentracions principals foren a Sa Colonia i a Sa Torre. A sa Colonia se va fer una festa de primera: música, xeremies, nna revetla amb bonissims focs artificials com mai s'havia vista, i un ball de pagés ben envirmat, coronat tot per les solemnes funcions religioses donaren un tal relleu an aquelles festes que tot hom, sense escepció, se desfeia amb elogis per les persones que amb tant de zel i entussiasme les sabien donar llument i d'una manera especial per el Sr. Vicari com a cap de totes les comissions. Nosaltres al participar de l'alegria dels coloniers, donam a tots la nostra enhorabona.

A la Torre considerada per el poble com la nostra mar, si arreplegà també una gran gentada; per Ca'n Cruia, l'arenal i els Pins de Ses Vegues dins L'Heretat, s'hi agombolaren les famílies, al aire lliure, a l'ombra dels pins, visquent en comunitat els dos o tres dies de festa que se reuneixen per S. Roc. Enguany, com sempre, va esser extraordinaria l'animació i si no fos que, molts de joves per no haver assistit abastament a l'escola, se sentien amb un poc massa de llibertat i poc disposats a respectar a n'els seus semblants, tot va anar com una seda.

DESGRACIA.—Aregant una eguete de males intencions, mestre Jusep Mosca propietari del *Forn de Plassa* tengué la desgracia de girar el carretó i se va rempre una espatle; hi hagué tot d'una assistència i fou conduit al seu domicili; llamentam l'accident i li desitjam una pronta curació.

NOTA AGRICOLA

Se van arreplegant les ametles, n'hi ha molt poques i el mercat està molt poc animat.

Les hortolisses en general duen bon camí, però de tomátigues n'hi ha poques i amb bastanta dificultat se van fent les conserves per l'hivern; dies hi ha que no s'en troben per la vila.

Les oliveres van ufanes, la grossa saô produïda per les derreres plujes, les ha estat fins el present molt beneficiosa, el fruit creix i s'aguanta, si no se presenta la mosca, la cullita serà extraordinaria.

Els altres fruitals també estan carregats de frit però en casi tots, fins ho nem observat en les vinyes la mosca mediterranià fa la seua feina destructora.

La cullita de palmes toca en el seu terme, es la preparació de treball per l'hivern, se queixen els recolectors de que el sol estigui tapat moltes estones lo qual dificulta la seua acció blanquetjadora demunt aquelles fent-les perdre calitat.

No descuideu de visitar la nostra casa

En ella hi trobareu tot lo necessari per satisfer el gust més refinat.

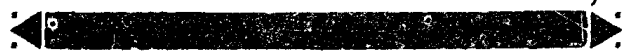
Xampany, vins, licors, conserves, dolços, chocolates, bombons, galletes, embutits, jamón, formatges,

:: fruites i nortolisses de totes classes ::

* barquillos i torrons. *

Se serveixen LUNCHS amb prontitut i perfecció

Gran Colmado L'ESPERANÇA

PLASSETA DEL MARXANDO, 3 :: ARTA

AGENCIA DE ARTA A PALMA
I VICEVERSA DE

ANTONI GILI (A) COMUNA

SERVICI DIARI EN PRONTITUT I ECONOMIA
DE PREUS

ENCARREGS A DOMICILI

Palma -- Banch de S'oli, 24

DIRECCIO: Artá--Can Comuna Centro

GRANJA BARCINO

PER TOTA CLASSE D'AVIRAM DE RAÇA
GUNIS, COLOMS, ALIMENTS ESPECIALS
PER POLLS, I Ponedores, INCUBADORES;
ANELLES, PLANS I CONSULTES.
--(H) CONSELL-MALLORCA--

ALMACENES MATONS

DE

RAFAEL FELIU BLANES

CALLE DE JAIME II n. 39 a 149

Palma de Mallorca

SASTRERIA PARA SEÑORA

Y CABALLERO

ARTICULOS Y NOVEDADES

PARA VESTIR DE TODAS CLASES

Panaderia "VICTORIA"

(ES FORN NOU)

SUCESSOR

Bartomeu Esteva

A sa botiga hei trobareu sempre: pans, panets, galletes, bescuits, rollets, i tota clasa de pasticeria.

Se serveix a domicili.

Netedat, prontitut i economia

Carrer de Palma 3 bis. ARTA

Royal Fruit

Beguda exquisita, elaborada amb extracte de fruites. Provau-le, és deliciosa.

GASSEUSES Y SIFONS

Fabricant:

M. MUNTANER FLAQUER,

representant del acreditat XAMPANY D'OR.

Fábrica i despaig:

PLASSETA DES MARXANDO. Artá

EN JAUME PICO

(A) ROTCHET

té una Agencia entre Artá, Palma i Capdepera i heiva cada dia.

Serveix amb prontitut i seguredat tota classe d'encàrregs.

Direcció a Palma: Harina 38. An es costat des Centro Farmacèntic.

Artá: Palma n.º 3.

Tienda Vicens

PRECIOS FIJOS Y MUY REDUCIDOS

EN

Tejidos

y toda clase

Merceria

de

Perfumeria

comestibles

SE VENDEN MAQUINAS DE COSER

PFAFF E IMPERI

y toda clase de instrumentos

J. V. CALLE DE A. BLANES 38

Automòvils de lloguer

DELS GERMANS

SARD (A) TERRES

A cada arribada de tren van a l'Estació. Tenen servici combinat amb el Ferrocarril.

Excursions a Ses Coves, Calarratjada i demés punts de Mallorca a preus convenguts.

DIRIGIRSE:

Carré d'En Pitxol n.º 8.

Id Son Servera n.º 29

} ARTÁ.

NAUMAN MAQUINAS PARA COSEK Y BORDAR

La Fábrica más grande de Máquinas para coser y bordar del continente.

(MARCA ALEMANA)

DEPOSITARIO EXCLUSIVO EN ARTA

CAN GANANSI